

Jacek Kuszner, Politechnika Białostocka, Wydział Elektryczny

ELEKTRYCY W HISTORII POLITECHNIKI BIAŁOSTOCKIEJ

ELECTRICIANS IN THE HISTORY OF THE BIAŁYSTOK UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

Streszczenie: Artykuł przedstawia w znacznym skrócie historię powstania i rozwoju Wydziału Elektrycznego Politechniki Białostockiej. Celem pracy jest też przedstawienie tradycji wyższego szkolnictwa technicznego w Białymstoku, sięgających XVIII wieku, o których powinniśmy pamiętać i do których możemy z dumą się odwoływać.

Abstract: This article presents a brief overview of the history of the Faculty of Electrical Engineering Białystok University of Technology. The purpose of this work is to present the tradition of higher technical education in Białystok, dating back to the 18th century, about which we should remember and of which we can be proud.

Słowa kluczowe: historia elektryki, historia techniki, historia szkolnictwa, historia, Białystok

Keywords: history of electrical engineering, history of technology, history of education, history, Białystok

1. Wstęp - tradycje szkolnictwa technicznego w Białymstoku

Historia Wydziału Elektrycznego i Politechniki Białostockiej rozpoczyna się w 1949 r. Należy jednak odwołać się do tradycji szkolnictwa technicznego w Białymstoku, które sięgają XVIII w.

Tereny, na których leży obecnie Białystok leżały na pograniczu ziem należących do Polski, Litwy i Rusi. Od połowy X wieku ziemie te były zasiedlane i kontrolowane przez Ruś Kijowską, a następnie przez Księstwo Mazowieckie i Wielkie Księstwo Litewskie. W wyniku ustaleń Unii Lubelskiej w 1569 r. ówczesny Białystok znalazł się w granicach Korony. Jednak część osad, które dzisiaj stanowią dzielnice miasta, pozostała w granicach Wielkiego Księstwa Litewskiego.

Według legendy Białystok został założony w 1320 roku przez litewskiego księcia Gedymina. Dokumenty historyczne świadczą jednak, że dobra białostockie zostały utworzone w XV w., najprawdopodobniej w latach 1433-1440, a osada o tej nazwie po raz pierwszy była wzmiankowana w 1514 r. Pierwszy zapis o dobrach pochodzi z ugody z 1514 r. w związku ze sporem Mikołaja Michnowicza Raczkowicza (potomka Raczki) z kolatorem monasteru supraskiego Aleksandrem Chodkiewiczem oraz ugody z samym monastylem.

Właścicielami Białegostoku byli kolejno Tabutowicze (Bakałarzewicze) w latach 1514-1547 i Wiesiołowscy od 1547 r. do 1645 r. Od 1646

do 1661 r. ziemie te były królewską własnością Władysława IV i Jana Kazimierza, a następnie do roku 1808 były w posiadaniu Czarnieckich i Branickich. Po śmierci Jana Klemensa II Branickiego w 1771 r., a następnie jego żony Izabeli Branickiej z Poniatowskich w 1808 r. zostały przez spadkobierców sprzedane królowi Prus, które objęły ten teren w wyniku III rozbioru Rzeczypospolitej. 7 lipca 1807 roku na mocy układu w Tylży pomiędzy Napoleonem i carem Aleksandrem I, Białystok znalazł się w granicach Cesarstwa Rosyjskiego.

Pierwszy przywilej miejski dla Białegostoku uzyskał w 1692 r. od Jana III Sobieskiego Stefan Mikołaj Branicki. W 1749 r. staraniem Jana Klemensa Branickiego August III poszerzył granice miasta i nadał miastu Białystok prawa magdeburskie.

Szkolnictwo w Białymstoku w XVII wieku było prowadzone z fundacji właścicieli dóbr. Pierwsza szkoła przy kościele białostockim została utworzona i utrzymywana przez Wiesiołowskich. Znany jest zapis Krzysztofa Wiesiołowskiego z 1625 r. na 1050 zł przeznaczone na utrzymanie trzech kapłanów szkółki i śpiewaków.

Po objęciu Białegostoku przez Branickich zaczęły powstawać w wyniku ich zabiegów oraz z ich fundacji nowe szkoły o coraz wyższym poziomie. Zwiększone fundusze kierowane przez hetmana Jana Klemensa Branickiego pozwoliły na przekształcenie szkółki parafialnej w szkołę dwuklasową, założenie szkółki dla dziewcząt z ubogich rodzin, pensji

dworskiej dla córek oficerów i urzędników, szkoły baletowej na potrzeby teatru dworskiego i kilku innych.

Największym osiągnięciem było założenie wojskowej szkoły budownictwa i inżynierii (w pamiętnikach Michała Starzeńskiego, który był absolwentem tej szkoły nazywanej szkołą budowli wojskowych i cywilnych, miernictwa, inżynierii i jazdy). Szkoła działała od 1745 do śmierci hetmana w 1771 roku. W działalności szkoły była przerwa w latach 1764-65, kiedy J.K. Branicki po przegranej elekcji musiał uciec z Polski. Była to pierwsza w kraju szkoła wojskowa i jednocześnie techniczna. Akademię Szlacheckiego Korpusu Kadetów J.K. Mości i Rzeczypospolitej (Szkolę Rycerską) w Warszawie Stanisław August Poniatowski powołał później – w 1765 roku.

W białostockiej uczelni zajęcia w odbywały się w „cyklach - wydziałach” trwających łącznie trzy lata. Mimo, że była to szkoła wojskowa, kształciła oficerów, ale również zarządców dla licznych posiadłości Branickich. Po jej ukończeniu absolwenci otrzymywali stopień porucznika i byli wpisywani na listę kadetów pułku dragonów. Wszyscy uczniowie szkoły, bez względu na przyszłe plany cywilne czy wojskowe uczęszczali na zajęcia w mundurach. Co roku na trzyletnią naukę przyjmowano 15 osób. Większość uczniów pochodziła ze szlachty podlaskiej, osób z dworu hetmana, z rodzin urzędników i wojskowych. Wysoki poziom nauczania sprawiał, że do szkoły przybywali kandydaci również z odległych województw Rzeczypospolitej jak np. krakowskiego i poznańskiego. Językiem wykładowym w szkole był język polski. Osoby ubiegające się o przyjęcie do szkoły musiały wykazać się znajomością języka polskiego, języków obcych, matematyki z geometrią oraz geografii. Szkoła podlegała hetmanowi zarówno jako zwierzchnikowi wojskowemu, jak również właścicielowi. Kierowanie nią J. K. Branicki powierzył pułkownikowi Henrykowi Klemmowi. Kadre profesorską szkoły stanowili Polacy i obcokrajowcy, wojskowi i cywile. Szkoła miała charakter wybitnie techniczny. W szkole uczono: budownictwa wojskowego i cywilnego, taktyki, historii wojskowej i strategii, języka francuskiego, niemieckiego, łaciny, matematyki, rysunku, jazdy konnej, fechtunku i musztry. Uczniowie często odbywali praktyki na licznych placach budowy w dobrach Branickich. Każdej wiosny odbywali

też ćwiczenia wojskowe w terenie pod dowództwem kapitana Melitza. Kapitan Jan Senkowski wykładał architekturę cywilną i wojskową, taktykę oraz historię i strategię generał Trzeciak, saksończyk Egwald uczył niemieckiego. Kierownikiem szkoły jazdy był kapitan Pleiner. Wśród absolwentów szkoły, których liczba przekroczyła 300 osób byli cenieni architekci, zarządcy majątków i urzędnicy.

Staraniem Izabeli Branickiej około 1770 r. powstała szkoła położnictwa (akuszerii) zorganizowana przez dr Jakuba Michelisa. Na jej bazie w 1805 roku zorganizowany został Instytut Akuszerii, który działał do 1820 r. Rektorem Instytutu do śmierci w 1820 r. był dr Jakub Michelis. Najważniejsze z jego prac to „Nauka położnictwa” oraz tłumaczenie dzieła Richtera „Zasady, czyli początki gruntowej chirurgii”. Instytut Akuszerii był szóstą tego typu szkołą w Europie i drugą po krakowskiej w Polsce. Funkcjonowanie kilku szkół oraz starania Izabeli Branickiej doprowadziły również do powstania w 1777 r. szkoły podwydziałowej Komisji Edukacji Narodowej w Białymstoku. J.K. Branicki w swoim testamencie zapisał pokaźne sumy na wsparcie założonych szkół i fundusz edukacyjny (to jest 51 777 talarów).

Prężnie rozwijający się w Białymstoku ośrodek szkolny i już nawet naukowy uległ jednak wkrótce likwidacji.

Po bezpotomnej śmierci hetmana wielkiego koronnego J. K. Branickiego dzieła otrzymywały wsparcie tylko w czasie życia żony Izabeli Branickiej z Poniatowskich. Lata te były czasem rozbiorów Rzeczypospolitej i zmiany granic państwowych. Białystok znalazł się w wyniku rozbiorów w granicach Prus, a wkrótce w wyniku układu w Tylży w granicach Rosji. Zaborcy już nie kontynuowali zapoczątkowanych wcześniej dzieł.

III Rozbiór Rzeczypospolitej spowodował, że najświetniejsze białostockie szkoły zostały zlikwidowane. Polską oświatę i naukę po 1918 r. trzeba było odbudowywać w pierwszym rzędzie od szkolnictwa powszechnego, ponieważ konieczne było zlikwidowanie skutków 111-letniej rusyfikacji. W okresie dwudziestolecia międzywojennego nie stworzono w Białymstoku szkolnictwa na poziomie akademickim.

Na odrodzenie szkolnictwa wyższego Białystok musiał czekać do 1945 r., kiedy znalazło tu

swoją siedzibę Wileńskie Seminarium Duchowne (Wydział Teologiczny Uniwersytetu Wileńskiego) oraz 1949 r., kiedy zostały utworzone Prywatna Wieczorowa Szkoła Inżynierska NOT i Akademia Lekarska.

Do tradycji wojskowej szkoły budownictwa i inżynierii odwołuje się dzisiaj Politechnika Białostocka, a do tradycji Instytutu Akuszerii Uniwersytet Medyczny w Białymstoku [1-18].

2. Prywatna Wieczorowa Szkoła Inżynierska NOT (1949-1951 r.)

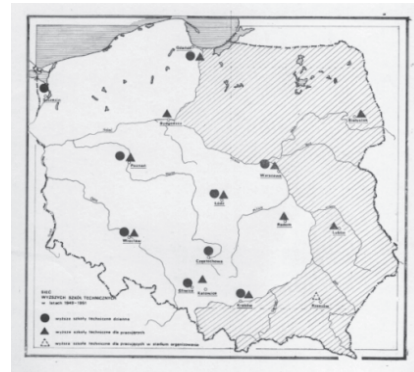
Po wyzwoleniu Białegostoku spod okupacji niemieckiej w 1944 r. odbudowę zniszczonej doszczętnie elektrowni powierzono inżynierowi Karolowi Białkowskiemu. Był on absolwentem Politechniki Warszawskiej i członkiem SEP od 1932 r. Od 1932 do 1936 r. pracował w Elektrowni Miejskiej w Wilnie. Od 1937 r. był kierownikiem Elektrowni Miejskiej w Zamościu, gdzie pracował do listopada 1944 r.

W 1946 r. K. Białkowski był inicjatorem powstania Koła SEP przy białostockiej elektrowni oraz pierwszym prezesem Oddziału Białostockiego SEP w latach (1946-1951). On też był przewodniczącym (przez 15 lat) Oddziału Naczelnej Organizacji Technicznej w Białymstoku utworzonego 25 czerwca 1949 r. Członkowie SEP mieli świadomość, że do odbudowy i późniejszej eksploatacji sieci elektroenergetycznej i przemysłu konieczne są odpowiednie kadry fachowców. Wykorzystując własne wiadomości rozpoczęli więc od organizacji i obsługi wykładowej podstawowych kursów monterskich, jednocześnie stworzyli grupę nacisku dążącą do stworzenia w Białymstoku szkolnictwa średniego, a nawet wyższego. Działania te przyniosły pierwsze efekty 16.06.1948 r., kiedy powstało Państwowe Liceum Elektryczne II stopnia o specjalności elektromechanika ogólna. Dalsze starania zostały ukierunkowane na zorganizowanie wyższej uczelni technicznej. Od 1948 roku NOT rozpoczął prowadzenie kilkumiesięcznych, przyspieszonych kursów dla pracujących kończących się egzaminem na inżyniera budownictwa. Mogli w nich uczestniczyć posiadacze matury, którzy wykazali się co najmniej 5-letnią praktyką budowlaną. W takiej sytuacji zrodził się pomysł powołania w Białymstoku przez NOT wyższej wieczorowej szkoły inżynierskiej.

Na początku września 1949 r. w Liceum Pedagogicznym w Białymstoku spotkały się celem

omówienia przygotowań do powstania przyszłej uczelni cztery osoby, które stanowiły trzon przyszłej kadry: mgr inż. Karol Białkowski (elektryka), mgr Eudokia Ostaszewicz (fizyka), mgr inż. Marian Poniatowski (mechanika) oraz Eugeniusz Niczyporowicz (matematyka).

10.10.1949 r. Komisja Naukowa Zarządu Głównego NOT zakwalifikowała zespół 12 nauczycieli, przyszłych wykładowców organizowanej uczelni inżynierskiej. 24.11.1949 r. Naczelna Organizacja Techniczna otrzymała z Ministerstwa Oświaty zezwolenie na założenie i prowadzenie z dniem 1 grudnia 1949 r. Prywatnej Wieczorowej Szkoły Inżynierskiej NOT. 29.12.1949 r. został zatwierdzony statut szkoły, a pierwszym rektorem PWSI NOT oraz dziekanem Wydziału Elektrycznego został Karol Białkowski. Funkcję Dziekana WE pełnił do 1951 r., a funkcję rektora do 1956 r.

Rys. 1. Sieć wyższych szkół technicznych w latach 1949-1951, • - wyższe szkoły techniczne dzienne, ▲ - wyższe szkoły techniczne dla pracujących [19]

Powołanie wyższej uczelni technicznej w ówczesnych warunkach wydawało się niemożliwe. Zniszczenia budynków mieszkalnych w Białymstoku sięgały 53%, gospodarczych 79%, przemysłowych 80%, użyteczności publicznej 50%, brak było laboratoriów i wyposażenia. Liczba mieszkańców wynosiła 1/3 w stosunku do 1939 r. (107 tys w 1939 r. i około 36 tys w 1944 r.). Trudności te pokonywano korzystając z pomocy instytucji państwowych i zakładów przemysłowych.

1.02.1950 r. 10 wykładowców PWSI NOT rozpoczęło prowadzenie zajęć dydaktycznych w trybie wieczorowym na Wydziałach Elektrycznym i Mechanicznym. Przyjęto łącznie 117 studentów, z czego 63 na WE i 54 na WM. Zajęcia były dostępne jedynie dla osób pracujących skierowanych na uczelnię przez zakład pracy [19-24].

3. Wieczorowa Szkoła Inżynierska (1951-1964 r.)

Rys. 2. Siedziba O/Białostockiego NOT i pierwsza siedziba PWSI NOT [20]

Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 01.01.1951 r. Wieczorowa Szkoła Inżynierska stała się uczelnią państwową. Po zmianach rektorem pozostał mgr inż. Karol Białkowski, ale funkcję dziekana WE objął mgr inż. Sylwester Rode (absolwent Państwowej Szkoły Budowy Maszyn i Elektrotechniki im. H. Wawelberga i F. Rotwanda i prezes oddziału Białostockiego SEP w latach 1951-52). Od tego czasu finansowanie uczelni przejęło Ministerstwo Szkół Wyższych i Nauki, które zażądało zdobycia przez szkołę siedziby. 2.11.1951 r. Wojewódzka Rada Narodowa przekazała Wieczorowej Szkole Inżynierskiej budynek przy ulicy Białej 1 (obecny adres ul. Zamenhofska 29). Była to dwukondygnacyjna kamienica wybudowana w 1900 r. W czasie II wojny światowej, była odebrana właścicielom i zajęta przez Wehrmacht na rzecz koszar oficerskich. Szczęśliwie przetrwała niemieckie wyburzenia i sowieckie bombardowania, ale w okresie powojennym została ograbiona z wszelkiego wyposażenia (łącznie ze stolarką i pokryciem) oraz uległa dewastacji. Miejska Rada Narodowa postanowiła o nadbudowie trzeciej kondygnacji i w 1947 r. Białą 1 przekazała organizującemu się Białostockiemu Oddziałowi NOT. Doprowadził on do użytku parter i pierwsze piętro oraz umieścił tam salę wykładową, bibliotekę i czytelnie techniczną. Gmach ten stał się pierwszą siedzibą PWSI NOT (rys. 2). Prace remontowe w budynku trwały do 1952 r. Brali w nich udział studenci uczelni, którzy ułożyli brakujące instalacje elektryczne oraz zbudowali piece, co umożliwiło prowadzenie zajęć w okresie zimowym.

Po przejęciu budynku przez uczelnię pozostał on nadal siedzibą Oddziału Białostockiego NOT.

Do czasu przystosowania pomieszczeń dla potrzeb uczelni w kamienicy przy Białej 1 pierwsze zajęcia odbywały się w jednej z sal Państwowego Liceum Pedagogicznego przy ul. Mickiewicza 1 (w budynku, który jest obecnie gmachem Wydziału Prawa UwB), Kodyfikacyjnej Średniej Szkole Malarstwa i Rzemiosł Artystycznych przy ul. Kilińskiego 7, siedzibie Państwowego Liceum Budowlanego oraz Państwowego Liceum Drogowego i Państwowego Liceum Geodezyjnego przy ulicy Lipowej 41D.

Dzięki zgodzie rektora Akademii Lekarskiej prof. Tadeusza Kielanowskiego również w Zakładzie Fizyki AL, której pracownikiem była jedna z założycielek WSI mgr Eudokia Ostaszewicz. Dziekan WM, a jednocześnie dyrektor techniczny Fabryki Przyrządów i Uchwytów mgr inż. Marian Poniatowski zorganizował dla studentów zajęcia laboratoryjne w zakładzie przy ulicy Łąkowej. Natomiast mgr inż. Karol Białkowski jako dyrektor Zjednoczenia Energetycznego studentom WE zorganizował zajęcia w elektrowni.

17.09.1951 r. rozpoczęto kolejny rok akademicki oraz uruchomiono roczne Studium Przygotowawcze dla osób, które nie mając matury zamierzały podjąć studia inżynierskie.

W 1952 r. 82 studentów rozpoczęło naukę na Wydziale Budownictwa.

29.06.1953 r. decyzją Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej WSI otrzymała gmach przy ulicy Grunwaldzkiej 11/15, który po przeprowadzeniu niezbędnej adaptacji od 1955 do 1975 r. (kiedy oddano do użytku gmach przy ul. Wiejskiej 45A w obecnym kampusie PB) był główną siedzibą uczelni.

Pierwsze dyplomy inżyniera elektryka uzyskało w 1954 r. 28 osób spośród 63 przyjętych w 1950 r. (w tym 9 kobiet). W tym samym roku mury WSI opuściło też pierwszych 29 inżynierów mechaników.

W latach 1954-1962 działalność WE została zawieszona. Studium Elektrotechniki powstało ponownie w 1962 r.

W początkach działania uczelni w zakresie dydaktycznym i naukowym wsparcia nowej szkole udzieliła Politechnika Warszawska, co zostało sformalizowane podpisaniem porozumienia w dniu 8.05.1956 r. [19-24]

Rys. 3. Siedziba WSI i WE PB od 1955 r [20]

4. Wyższa Szkoła Inżynierska (1964-1974 r.)

1.08.1964 r. Wieczorowa Szkoła Inżynierska została przekształcona w Wyższą Szkołę Inżynierską oraz zyskała uprawnienia do prowadzenia studiów w systemie dziennym, wieczorowym i zaocznym. Rozpoczął się okres szybszego rozwoju Uczelni, która posiadała już cztery wydziały: Budownictwa Lądowego, Mechaniczny, Elektryczny i nowy Ogólnotechniczny (który funkcjonował w takiej postaci 2 lata). Wydziałem Ogólnotechnicznym został nazwany dwuletni okres studiów, wspólny dla elektryków mechaników i budowlańców. Dopiero po tym kursie przystępowali do przedmiotów zawodowych. W 1967 r. po 13 latach przerwy kolejnych 24 absolwentów otrzymało dyplomy inżyniera elektryka.

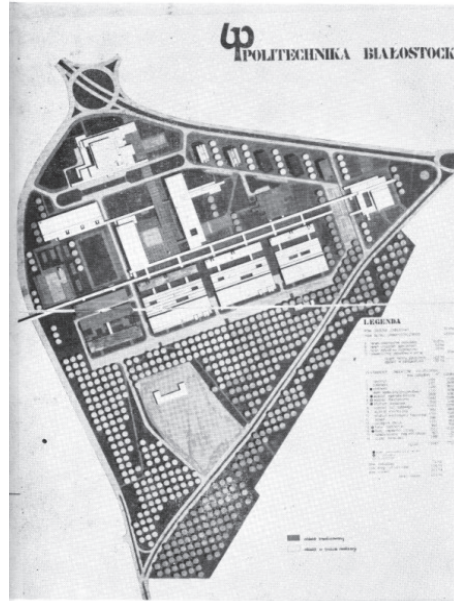
W 1968 r. na Wydziale Elektrycznym powstała pracownia obliczeń numerycznych z pierwszą w województwie maszyną cyfrową Odra 1013, co doprowadziło do powstania w 1989 r. Instytutu Informatyki, przekształconego w Wydział Informatyki w 2001 r.

W roku akademickim 1968/69 na WE w systemie studiów dziennych, wieczorowych i zaocznych studiowało już 461 studentów.

W 1968 r. zlikwidowano Wydział Ogólnotechniczny, a w 1972 r. powołano nowy Wydział Maszyn i Urządzeń Rolniczych.

W 1971 r. została podjęta decyzja o budowie kampusu akademickiego przy ulicach Wiejskiej i Zwierzynieckiej. (rys. 4)

W 1973 r. uczelnia uzyskała prawo do prowadzenia dziennych studiów magisterskich na wszystkich wydziałach. WSI stała się jedyną w tym czasie szkołą inżynierską, która posiadała takie uprawnienia. [19, 24]

Rys. 4. Plan usytuowania obiektów kampusu Politechniki Białostockiej (lata 70-te XXw) [19]

5. Politechnika Białostocka (od 1974 r.)

Od 01.10.1974 r. WSI została przekształcona w Politechnikę Białostocką. Wydział Elektryczny zmienił nazwę na Instytut Elektrotechniki. Od roku 1974 r. były oddawane kolejne gmachy w nowym kampusie akademickim. Jako pierwszy został oddany do użytku dom studenta ALFA. Po oddaniu gmachu przy ulicy Wiejskiej 45A w 1975 r. została tam umieszczona główna siedziba PB. Politechnika kształciła już ogółem 2321 osób, w tym 1275 studentów na studiach dziennych i 1046 studentów na studiach wieczorowych i zaocznych. Zatrudniała 671 pracowników, w tym 230 nauczycieli akademickich na pełnym etacie.

W 1986 r. nastąpiła zmiana nazwy Instytutu Elektrotechniki i powrót do nazwy Wydział Elektryczny. W 1995 r. wydział otrzymał uprawnienia do nadawania stopnia doktora nauk technicznych w dyscyplinie elektrotechnika a w 2010 r. elektronika. W 2005 r. WE jako pierwszy na PB uzyskał prawo do nadawania stopnia doktora habilitowanego nauk technicznych w dyscyplinie elektrotechnika.

Elektryk prof. Tadeusz Kaczorek w 2008 r. został pierwszą w historii PB osobą, która otrzymała godność doktora honoris causa Politechniki Białostockiej. Jako drugi, w 2009 r. wyróżnienie takie otrzymał również elektryk prof. Henryk Tunia. [19, 24]

6. Podsumowanie

Historia PB i elektryki na uczelni nie była łatwa. Był czas, kiedy działanie WE było zawieszane. Elektrycy odegrali jednak decydującą rolę w historii Politechniki Białostockiej. Karol Białkowski był głównym inicjatorem powołania uczelni w 1949 r., jej pierwszym rektorem i pierwszym dziekanem Wydziału Elektrycznego. Spośród 11 osób, które pełniły na uczelni funkcję rektora 6 było elektrykami. Obecnie WE jest jednym z siedmiu wydziałów PB. Na trzech kierunkach na studiach I, II i III stopnia kształci się około 900 studentów. WE posiada obecnie uprawnienia do nadawania stopnia doktora w dwóch dyscyplinach oraz stopnia doktora habilitowanego w dyscyplinie elektrotechnika.

Artykuł ten dedykuję pamięci wieloletniego pracownika WE PB inżyniera Mirosława Bujanowskiego – strażnika pamięci Uczelni i jednego z założycieli Muzeum Politechniki Białostockiej „Almaria”, oraz pełnomocnika Rektora PB ds. Izby Pamięci. Dzięki jego staraniom, zdjęciom i pasji przedstawiona historia nie została zapomniana.

Praca została wykonana na Wydziale Elektrycznym Politechniki Białostockiej w ramach S/WE/3/2018.

7. Literatura

- [1]. Dobroński A.Cz (red.), *Historia Białegostoku*, Fundacja Sąsiedzi, Białystok 2012.
- [2]. Kietliński M. (red.), *500 lat historii Województwa Podlaskiego w dokumentach*, Publikator, Białystok 2013.
- [3]. Dobroński A.Cz (red.), *Historia Województwa Podlaskiego*, Kreator, Białystok 2010.
- [4]. Oniszczyk J., Wiśniewski T., *Białystok między wojnami, opowieść o życiu miasta 1918-1939*, Księży Młyn, Łódź-Białystok 2014
- [5]. Maroszek J., *Ponowienie praw miejskich Białegostoku w 1749 r.*, kwartalnik Białostoczczyzna 3/51/1998, Białystok 1998.
- [6]. Oleksicki A., *Obraz Białegostoku w końcu XIX wieku*, Biuletyn Konserwatorski Województwa Podlaskiego, zeszyt piąty, Białystok 1999.
- [7]. Dobroński A. Cz., *Miasta województwa podlaskiego*, Fundacja Sąsiedzi, Białystok 2014.
- [8]. Teofilowicz D., *Z działalności Komisji Edukacji Narodowej w Białymstoku*, Studia i materiały do dziejów miasta Białegostoku, tom 3, Białostockie Towarzystwo Naukowe, Białystok 1972.
- [9]. Mościcki H., *Białystok, zarys historyczny*, Wydawnictwo Magistratu M. Białegostoku, Białystok 1933.
- [10]. Goławski M., *Szkolnictwo powszechne w Białymstoku*, Biblioteka Historyczna M. Białegostoku, Białystok 1934.
- [11]. Kulesza-Woroniecka I., *Szkolnictwo Komisji Edukacji Narodowej w Białymstoku, Komisja Edukacji Narodowej: kontekst historyczno-pedagogiczny*, pod red. K. Dormus, Kraków, 2014.
- [12]. Łopatecki K., *Sprzedaż dóbr białostockich przez spadkobierców Jana Klemensa Branickiego*, Studia Podlaskie tom XXIII, Białystok 2015.
- [13]. Ostolski P., *Ewolucja polskiego szkolnictwa wojskowego (cz. I)*, Obronność, Zeszyty Naukowe 1(17)/2016.
- [14]. Starzeński M., *Na schyłku dni Rzeczypospolitej. Kartki z pamiętnika Michała Starzeńskiego (1757-1759)*, Wydał Henryk Mościcki, Księgarnia Gebethnera i Wolffa, Kraków 1914.
- [15]. Dobroński A., *Szkolnictwo w Białymstoku do 1914 r.*, Studia i materiały do dziejów miasta Białegostoku, Prace Białostockiego Towarzystwa Naukowego nr 29, Białystok 1985.
- [16]. Skelnik J.M., *Wojskowa Szkoła Budownictwa i Inżynierii w 1745 roku*, 2006/03/16, http://skelnik.blogspot.com/2006/03/wojskowa-szkoa-budownictwa-i-inzynierii_16.html
- [17]. Szulborski E., *Szkolnictwo białostockie w czasach Branickich*, Biuletyn Galerii im. Śledzińskich w Białymstoku, ANANKE nr 4 (30) 2001.
- [18]. J. Kuszniar, *Początki elektryki w Białymstoku*, Maszyny Elektryczne – Zeszyty Problemowe, nr. 4, str 67-76, 2017.
- [19]. Politechnika Białostocka 35 lat, Oficyna Wydawnicza PB, Białystok 1984.
- [20]. Historia i rozwój, <https://pb.edu.pl/uczelnia/o-uczelnia/historia-i-rozwoj/>
- [21]. *Karol Białkowski, notatka biograficzna, sylwetki prezesów Oddziału Białostockiego SEP*, http://sep.medlan.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=28&Itemid=47
- [22]. Bujanowski M., *Z archiwalnej teki..., Biała I – pierwsza siedziba uczelni*, Życie Politechniki, 4/2013.
- [23]. Bujanowski M., *Z archiwalnej teki..., Bezdomne początki*, Życie Politechniki, 1/2015
- [24]. Bujanowski M., *Kalendarium PB*, Materiały niepublikowane.

Autor

dr inż. Jacek Kuszniar, Politechnika Białostocka, Wydział Elektryczny KEFiTŚ, Białystok, ul. Wiejska 45D, e-mail: j.kuszniar@pb.edu.pl